

Volker Kutscher

Schaduw over Berlijn

the house of books

Oorspronkelijke titel: *Der Nasse Fisch*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Verlag Kiepenheuer & Witsch
© Volker Kutscher, 2018
© Vertaling uit het Engels: Janet Blanken, 2008
© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2018
Omslagontwerp: Gebrüder Kopp GmbH & Co.KG
© Omslagfoto: Stichting Maria Austria Instituut
Foto auteur: © Monika Sandel
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 5446 1
ISBN 978 90 443 5447 8 (e-book)
NUR 332

www.thehouseofbooks.com
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Athene aan de Spree leeft niet meer
en Chicago aan de Spree is rijzende*

Walther Rathenau

*You can't always get what you want
But if you try sometimes you might find
You get what you need*

Rolling Stones

I

DE DODE IN HET LANDWEHRKANAL

28 april tot 10 mei 1929

Wanneer zouden ze terugkomen? Hij luisterde. In de duisternis zwol elk minuscuul geluidje aan tot een hels kabaal, fluisteren transformeerde tot geschreeuw, de stilte zelf galmde in zijn oren. Het was een continu gesuis en gebrul. De pijn dreef hem bijna tot waanzin, hij moest zich zien te vermannen. Het geluid van de druppels negeren, hoe hard het hem ook in de oren klonk. Druppels, die op de harde, vochtige grond vielen. Hij wist dat het zijn eigen bloed was dat op het beton drupte.

Hij wist niet waar ze hem naartoe hadden gebracht. Ergens heen waar niemand hem kon horen. Zijn kreten hadden hen niet van hun stuk weten te brengen, ze waren daarop ingesteld. Een kelder, vermoedde hij. Misschien een pakhuis? In ieder geval een ruimte zonder ramen. Er viel hier geen licht naar binnen, het schemerde alleen een beetje. Het was het laatste beetje helderheid dat hem nog restte, sinds hij op de brug had gestaan en in gedachten verzonken de lichten van een trein had nagestaard. Hij had aan het plan en aan haar gedacht. Toen was daar ineens die klap, en die smak de duisternis in. Een duisternis die hem sindsdien niet meer had verlaten.

Hij rilde. Alleen de touwen die om zijn ellebogen waren gebonden hielden hem staande. Zijn voeten droegen hem niet eens meer, ze waren er als het ware niet meer, ze bestonden alleen nog maar uit pijn, net als zijn handen, waarmee hij ook niets meer kon vasthouden. Hij balde al zijn krachten samen in zijn armen en vermeed het om de grond te raken. Het touw schuurde, hij zweette over heel zijn lichaam.

De beelden keerden steeds weer terug, hij kon ze niet wegdrücken. Beelden van de zware hamer. Van zijn hand, die was vastgebonden aan de stalen balk. Het geluid van botten die versplinterden. Zijn botten. De ondraaglijke pijn. Kreten, die met elkaar tot één enorme kreet uitgroeiden. De bewusteloosheid. En dan het ontwaaken uit de donkere nacht: de pijn, die aan de buitenkant van zijn lichaam rukte. Maar tot zijn innerlijke kern had de pijn niet kunnen doordringen, hij had die daar weg weten te houden.

Ze hadden hem drugs toegediend, opdat de pijn minder zou worden. Op die manier hadden ze hem naar hun hand willen zetten: hij moest vechten tegen zijn zwakheid. Ook de hem vertrouwde taal had hem zowat toegankelijk gemaakt. Maar de stemmen hadden harder geklonken dan die uit zijn herinnering. Veel harder. Kouder. Kwader.

Swetlana's stem had dezelfde taal gesproken, maar hoe anders had zij geklonken! Haar stem had liefde gezworen en geheimen geopenbaard, haar stem had vertrouwenwekkend geklonken en beloftevol. Ze had zelfs de stad weer levendig gemaakt. De stad, die hij verlaten had. Nooit had hij haar kunnen vergeten, ook niet in het buitenland. Dit bleef zijn stad, een stad, die een betere toekomst had verdiend. Zijn land, dat een betere toekomst had verdiend.

Had ze niet hetzelfde gewild? De misdadigers verjagen, die daar de dienst uitmaakten? Hij moest aan die ene nacht denken, de doorwaakte nacht in haar bed, het was een warme zomernacht, die inmiddels wel een eeuwigheid geleden leek. Swetlana. Ze hadden elkaar bemind en elkaar hun geheimen toevertrouwd. En die allemaal samengevoegd tot één groot geheim, om op die manier dichterbij hun verwachtingen te komen.

Alles was heel goed gegaan. Maar iemand moest hen verraden hebben. Ze hadden hem weggebracht. En Swetlana? Als hij nou maar alleen zou weten wat er met haar gebeurd was! De vijanden waren immers overal.

Ze hadden hem naar deze donkere plek gebracht. Hun vragen

kende hij al voordat die werden uitgesproken. Hij had geantwoord, maar niets gezegd. En ze hadden het niet eens gemerkt. Ze waren dom. Hebzucht maakte hen blind. De trein was al onderweg. Dat mochten ze in geen geval te weten komen, want het plan was bijna voltooid. Hij had hen voordat ze hem sloegen in de ogen gekeken en daarin hun hebzucht en domheid gezien.

De eerste slag was de ergste geweest. Alles wat daarna volgde had de pijn alleen maar verspreid.

De zekerheid te moeten sterven had hem kracht gegeven. Op die manier kon hij het verdragen, om nooit meer te kunnen lopen, nooit meer te kunnen schrijven, haar nooit meer te kunnen aanraken. Ze was slechts een herinnering, daar moest hij zich bij neerleggen. Maar zelfs deze herinnering zou hij nooit verraden.

De jas. Hij moest naar zijn jas zien te komen. Het was een bijna onmogelijke opgave. Hij had een capsule bij zich. Net als iedereen die rondliep met een geheim dat niet in handen van de vijand terecht mocht komen. Hij had te laat gereageerd, de valstrik niet herkend, anders had hij de capsule allang kapotgebeten. Maar die zat nog steeds ingenaaid in de voering van zijn jas. Die daar op die stoel lag, en waarvan hij de omtrekken in de duisternis nog net kon onderscheiden.

Ze hadden hem niet gekneveld. Nadat ze zijn handen en voeten hadden verbrijzeld, hadden ze hem alleen maar in touwen gehangen, opdat ze hem dan beter zouden kunnen bewerken zodra de pijn hem uit zijn bewusteloosheid zou hebben teruggehaald. Ze hadden geen bewaker achtergelaten, zo zeker waren ze ervan dat niemand zijn gekerm zou horen. Hij wist dat het zijn laatste kans zou zijn. Het effect van de drug werd minder. De pijn zou op een gegeven moment ondraaglijk worden, en misschien opnieuw bewusteloosheid tot gevolg hebben wanneer hij de houvast die de touwen hem boden zou verliezen. Voor hoelang? De gedachte aan de pijn die zou komen ging over in een herinnering aan de al doorstane pijn, en zijn voorhoofd werd nat van het zweet dat hem nu uitbrak.

Hij had geen andere keuze.

Nu!

Hij klemde zijn kaken op elkaar en sloot zijn ogen. Hij strekte allebei zijn armen uit, zijn ellebogen verloren hun houvast en ook zijn lichaam verloor zijn houvast. De papperige klompen, die ooit zijn voeten waren geweest, raakten als eerste de grond. Hij schreeuwde het uit, nog voordat hij met zijn bovenlichaam op het beton smakte, en de dreun van het neerkomen maakte de pijn in zijn handen weer net zo ondraaglijk als daarvoor. Als hij nu maar niet het bewustzijn zou verliezen! Schreeuw, maar blijf boven, duik niet onder! Op de grond kronkelde hij van de pijn en hij haalde hijgend adem nu het gebonk en gesteek in zijn lichaam gaandeweg enigszins afnamen.

Hij had het gehaald! Hij lag op de grond en kon zich bewegen. Op zijn ellebogen en knieën kroop hij verder, een bloedspoor op de grond achterlatend.

Hij bereikte de stoel en trok met zijn tanden zijn jas naar beneden. Gulzig gingen zijn ogen over het kledingstuk. Met zijn rechterelleboog klemde hij het tegen de grond en zette zijn tanden in de voering. De pijn die hij bij het openscheuren en bijten ervoer maakte hem alleen nog maar woedender. Eindelijk scheurde de voering open.

Plotseling begon hij onbedaarlijk te huilen. De herinnering had hem te pakken, als een roofdier dat zijn prooi grijpt en door elkaar schudt. De herinnering aan haar. Hij zou haar nooit meer zien. Hij had het geweten, vanaf het moment dat ze hem in de val hadden gelokt. Maar opeens werd het hem allemaal heel erg duidelijk. Hoeveel hij van haar hield! Hoeveel, godbetert!

Langzaam bedaarde hij een beetje. Zijn tong zocht naar de capsule en proefde viezigheid en stof, maar uiteindelijk voelde hij het gladde oppervlak. Met zijn voortanden trok hij de capsule voorzichtig uit de voering. Het was gelukt! Hij lag nu in zijn mond! De capsule, die aan alles een einde zou maken! Een triomfantelijke glimlach gleed over zijn van pijn vertrokken gezicht.

Ze zouden er niet achter komen. Ze zouden elkaar de schuld geven. Ze waren dom.

Hij hoorde boven een deur dichtslaan. Als bij een donderslag ebde het geluid in de duisternis weg. Voetstappen op het beton. Ze keerden dus terug. Hadden ze zijn schreeuw gehoord?

Hij hield de capsule tussen zijn tanden, klaar om die door te bijten. Nu was het zover. Hij kon er elk ogenblik een einde aan maken. Hij wachtte nog even. Ze zouden zo binnenkomen en hij wilde tot de laatste seconde van zijn triomf genieten.

Hij wilde dat ze het zagen! Ze zouden machteloos moeten toekijken hoe hij hun door de vingers zou glippen.

Hij sloot zijn ogen toen ze de deur openmaakten en fel licht de duisternis verdrong. Op dat moment beet hij de capsule door. Met een zacht krakend geluid brak het glas in zijn mond.

De man deed een beetje aan Wilhelm de Tweede denken. De markante snor, de priemende blik. Net als op het portret dat ten tijde van de keizer in de woonkamer van elke goede Duitser hing – en hier en daar nog steeds niet weggehaald was, hoewel de keizer al meer dan tien jaar geleden afgedankt was en sindsdien in Holland tulpen teelde. Dezelfde snor, dezelfde fonkelende ogen. Maar dat was het dan ook wel wat de overeenkomsten betrof. Deze keizer droeg geen punthelm, die hing samen met zijn sabel en uniform boven de bedstijl. Deze man droeg niets, behalve de naar boven gedraaide snor en een imposante erectie. Voor hem knielde een niet minder naakte vrouw, gezegend met weelderige rondingen, die de keizerlijke scepter kennelijk het nodige respect wilde betonen.

Rath bladerde lusteloos door de foto's, die eigenlijk lust hoorden op te wekken. Andere opnamen toonden de keizerlijke dubbelganger en zijn lolita in actie. Het maakte niet uit op welke wijze hun lichamen met elkaar verstrengeld waren, de keizerlijke snor was steeds in beeld.

‘Bah!’

Rath keek om. Een politieagent had over zijn schouder meegekeken.

‘Wat een viespeuken,’ sprak de in Berlijns blauw geklede agent hoofdschuddend verder, ‘dat is majesteitsschennis, daarvoor ging je vroeger het tuchthuis in.’

‘Maar zo te zien is onze keizer er helemaal niet echt door beledigd,’ antwoordde Rath. Hij klapte de map met foto's dicht en

schoof hem weer op het wankel bureau dat ze hem ter beschikking hadden gesteld. Een boze blik onder de sjako. De man in het blauwe uniform draaide zich zonder een woord te zeggen om en ging naar zijn collega's toe. Acht agenten in uniform stonden in de ruimte en spraken halffluid met elkaar, de meeste verwarmden hun handen aan een kop koffie.

Rath keek hun kant op. Hij wist dat de agenten in het 220e district op dit moment andere zaken aan hun hoofd hadden dan een inspecteur van de Alex vriendelijk te ondersteunen. Over drie dagen zou het er serieus aan toegaan. Woensdag was het 1 mei en hoofdcommissaris van politie Zörgiebel had alle mei-demonstraties in Berlijn verboden, maar de communisten waren ondanks het verbod toch van plan om te gaan marcheren. De politie was zenuwachtig. Er deden geruchten de ronde over een geplande staatsgreep: de bolsjewisten wilden revolutie spelen en Sovjet-Duitsland met tien jaar vertraging alsnog oprichten. En in het 220e district was de politie zenuwachtiger dan in de meeste andere Berlijnse districten. Neukölln was een arbeiderswijk. Hooguit was Wedding nog roder.

De agenten fluisterden. Af en toe wierp een blauw-geüniformeerde agent de inspecteur een steelse blik toe. Rath tikte een Overstolz uit het sigarettenpakje en stak hem op. Dat hij hier ongeveer net zo welkom was als het Leger des Heils in een nachtclub hoefde niemand hem te vertellen, dat was duidelijk. De zedenpolitie stond in politiekringen niet bepaald in hoog aanzien. Tot twee jaar geleden was de bewaking van de prostitutie in de stad nog een belangrijke taak van Inspectie E geweest. Een soort bureaucratisch souteneurschap dus, want alleen prostituees die bij de politie geregistreerd waren, konden hun beroep legaal uitoefenen. Veel ambtenaren hadden deze afhankelijkheid schaamteloos misbruikt. Tot een nieuwe wet tegen geslachtsziekten de taken van de zedenpolitie aan de gezondheidsdienst had overgedragen. Sindsdien hield Inspectie E zich met illegale nachtclubs, souteneurs en pornografie bezig, maar haar reputatie was er nauwelijks beter op geworden. Nog steeds leek het,

alsof de oneerbaarheid, waarmee de agenten zich professioneel bezig moesten houden, aan hen bleef kleven.

Rath blies sigarettenrook over het bureau. Van de sjako's, die aan de garderobehaken hingen, druppelde regenwater op het linoleum. Groen linoleum, dat ook onder de bureaus van de recherche op de Alexanderplatz lag. Zijn grijze hoed maakte tussen al de zwarte lak en de glimmende politiesternen een vreemde indruk, net als zijn overjas, die tussen het blauw van de politie hing. Een burger tussen allemaal geüniformeerden.

De koffie in het gedeukte emailen kopje dat ze voor hem hadden neergezet, smaakte afschuwelijk. Smerige zwarte troep. In het 220e district kon de politie dus ook al geen koffie zetten. Waarom zou het in Neukölln ook anders zijn dan op de Alex? Toch nam hij nog een slok. Hij had immers niets anders te doen. Hij zat hier alleen maar om te wachten. Te wachten op het rinkelen van de telefoon.

Hij pakte nogmaals de map van het bureau. De afbeeldingen met de dubbelgangers van de Hohenzollern-dynastie en van andere vooraanstaande Pruisische personen in overduidelijke standjes, waren geen goedkoop spul, zoals meestal het geval was. Geen druk, maar hoogwaardige foto's van de hoogste kwaliteit, die goed geordend in een map zaten. Wie zoiets kocht moest er wel wat voor overhebben, het was iets voor in de betere kringen. Op station Alexanderplatz had een tijdschriftenhandelaar met een verplaatsbare kiosk de bladen op slechts een paar meter afstand van het hoofdbureau van politie en de bureaus van Inspectie E verkocht. De man was de Inspectie alleen maar opgevallen, omdat hij zijn zelfbeheersing had verloren. De twee agenten wilden hem slechts op een onschuldig tijdschrift wijzen dat uit zijn verkoopplateau was gevallen, maar op het moment dat ze dichterbij kwamen, had hij hun zijn hele assortiment toegeworpen en de benen genomen. Samen met de tijdschriften vlogen ook de pornografische hoogglans foto's om de rode oren van de jonge agenten. Hun bewondering voor de bedrevenheid van de fotomodellen had hen bijna de achtervolging van de op de vlucht

geslagen handelaar doen vergeten. En op het moment dat ze met de achtervolging van hem begonnen, was de man in de chaos van de bouwterreinen om de Alex heen verdwenen. Dit bezorgde de twee agenten vlak daarna op het hoofdbureau een tweede stel rode oortjes, toen ze de vondst op het bureau van Lanke afleverden en er verslag van deden. De chef van Inspectie E kon flink tekeergaan. Chef Recherche Werner Lanke was van mening dat vriendelijkheid zijn autoriteit zou kunnen ondermijnen. Rath moest eraan denken hoe zijn nieuwe chef hem vier weken eerder had begroet.

‘Ik weet dat u goede relaties heeft, Rath,’ had Lanke hem toege-snauwd. ‘Maar als u denkt dat u daarom uw handen niet vuil hoeft te maken, dan hebt u zich vergist! Hier wordt niemand gespaard! Een man om wie ik niet gevraagd heb al helemaal niet!’

Zijn eerste maand bij Inspectie E had hij er nu bijna op zitten. Die tijd was als een straf voor hem geweest. En misschien was het dat ook wel. Hoewel ze hem alleen maar hadden overgeplaatst en niet hadden gedegradeerd. Hij had Keulen moeten verlaten en ook de moordbrigade. Maar hij was nog steeds inspecteur der recherche! En hij was niet van plan voor altijd bij de zedenpolitie te blijven. Hij begreep niet hoe de Oom het uithield, maar zijn collega vond het werk voor afdeling E blijkbaar nog leuk ook.

Hoofdinspecteur Bruno Wolter, vanwege zijn gezellige karakter door de meeste collega’s ‘de Oom’ genoemd, gaf leiding aan het opsporingsteam en ook aan de huidige razzia. Buiten op de binnen-plaats van het hoofdbureau stond de korpstransportwagen. Wolter besprak daar met de twee dames van de vrouwelijke recherche en de leiding van de oproerpolitie de details van de geplande actie. Die kon elk moment beginnen. Ze wachtten alleen nog op het telefoontje van Jänicke. Rath stelde zich voor hoe de nieuweling in de mufte woning zat, die ze ter observatie van het atelier in beslag genomen hadden – in één hand een verrekijker, terwijl de andere hand ze-nuwachtig boven de telefoonhoorn trilde. Ook rechercheassistent Stefan Jänicke was pas begin april naar de zedenpolitie gekomen.

‘Vers van de eik gevallen,’ zoals Wolter hem soms plaagde, want men had Jänicke meteen vanaf politieschool De Eik voor dienstverlening naar de Alex gestuurd. Maar de zwijgzame, blonde, Oost-Pruisische jongen liet zich door het gesar van zijn oudere collega’s niet gek maken, hij vatte zijn beroep serieus op.

De telefoon op het bureau rinkelde. Rath maakte zijn sigaret uit en nam de zwartglanzende hoorn op.

De korpstransportwagen stopte precies voor een grote huurkazerne in de Hermannstraße. Wantrouwend sloegen passanten gade hoe de agenten in uniform van de laadbak sprongen. In dit stadsdeel had men met de politie niet bepaald veel op. In het halfduister van de poort, die naar de binnenplaatsen leidde, wachtte Jänicke. Zijn handen zaten diep in zijn jaszakken, zijn kraag had hij omhoog staan en de rand van zijn hoed had hij ver over zijn voorhoofd getrokken. Rath moest een lach onderdrukken. Jänicke deed veel moeite om er als een geharde smeris uit de grote stad uit te zien, maar zijn eeuwig rode wangen verraadden de jongen van het platteland.

‘Er moet nu ongeveer een dozijn mensen binnen zijn,’ zei de nieuweling, terwijl hij probeerde Rath en Wolter bij te houden. ‘Ik heb een Hindenburg gezien, een Bismarck, een Moltke, Wilhelm de Eerste en Wilhelm de Tweede, en zelfs de oude Frits.’

‘Hopelijk ook een paar meisjes,’ merkte de Oom op, in de richting van de tweede binnenplaats lopend. De twee dames glimlachten zuinigjes. De ambtenaren in burger en tien agenten in uniform volgden de hoofdinspecteur naar het tweede achterhuis. Op de binnenplaats voetbalden vijf jongens met een blikje. Op het moment dat ze de politiemacht zagen, bleven ze staan en traptten nog eens tegen het blik, dat vervolgens nog een laatste klepperende pirouette maakte. Wolter legde zijn wijsvinger op zijn lippen. De oudste, hij was misschien elf jaar oud, knikte zwijgend. Boven werd een raam dichtgeklapt. FOTOATELIER JOHANN KÖNIG, ETAGE 4, maakte een bord van messing bij het trappenhuis bekend.

De Oom had op een van zijn talrijke informanten uit de Berlijnse onderwereld een beroep moeten doen om König op het spoor te komen, want de fotograaf was voor de politie een onbeschreven blad. Hij maakte goedkope pasfoto's voor de minder kapitaalkrachtige clientèle uit Neukölln. Af en toe ook de verplichte familiefoto's: zuigelingen op een ijsberenvacht, kinderen met puntzakken gevuld met snoep en cadeautjes ter ere van de eerste schooldag, bruiloftsparen, en alles wat zijn clientèle verder nog op het verlanglijstje had staan. Als viespeuk was hij nog niet eerder opgetreden. Geen eerdere veroordelingen. Maar er was wel een notitie: een politieke. Het was niet nodig om iets strafbaars te doen om bij de politie op te vallen. Rath was op het idee gekomen om ook het uitgebreide kaartsysteem van afdeling IA, van de politieke politie, door te spitten en had een notitie gevonden die daar sinds tien jaar sluimerde: in 1919 had de politieke politie Johann König als anarchist geregistreerd en aan hem een persoonlijke, maar karig beschreven kaart gewijd. Na de revolutie was de fotograaf politiek niet meer opgefallen; hij had zich, zoals vele anderen, weer in de privésfeer teruggetrokken. Maar nu had hij met zijn duidelijke afkeer van de glans en glorie van Pruisen toch nog de wet overtreden. Geen wonder, dacht Rath, het kan gewoon niet goed gaan als je met zo'n naam tegen de monarchie bent.

Een jonge agent van de oproerpolitie dacht blijkbaar hetzelfde.

'De keizer neukt bij de koning,' grapte hij en hij keek zenuwachtig grijnzend in het rond.

Niemand lachte. Wolter plaatste de grapjas voor de ingang naar het achterhuis en met het overige deel van de troep gingen ze zo zachtjes mogelijk het trappenhuis in, waar maar weinig daglicht naar binnen viel. Ergens in het huis riedelde een radio smartlappen. Op de tweede etage ging een deur open, een grijs vrouwtje keek het trappenhuis in en trok zich snel weer terug op het moment dat ze de politiemacht zag. Twee vrouwen en twaalf mannen, die nauwelijks geluid maakten. Helemaal boven, voor de laatste deur, bleven ze staan. JOHANN KÖNIG, FOTOGRAAF, stond daar, ditmaal echter niet

in messing gegraveerd, maar op een vergeeld karton gedrukt, dat al begon te golven. Wolter zei niets, hij keek slechts even naar de leiding van de politie-eenheid en legde zijn opgeheven rechterwijsvinger tegen zijn lippen. Alleen de radio was nog te horen en ver weg getoeter vanaf de straat. Een harde trap was genoeg geweest om de gammele deur de ruimte in te laten vliegen, maar Wolter schoof de leiding van de politie-eenheid aan de kant. Rath zag hoe de Oom een valse sleutel uit zijn jaszak haalde en aan het slot begon te morrelen. Hij had nog geen vijf seconden nodig om het open te krijgen. Voordat hij de deur openduwde, trok Wolter zijn dienstwapen. De anderen volgden zijn voorbeeld. Alleen Rath liet zijn pistool zitten. Na de gebeurtenis in Keulen had hij gezworen nooit meer een wapen aan te raken als dat ook maar enigszins mogelijk zou zijn. Hij liet de bewapende collega's voorgaan en bleef zelf buiten bij de deur staan. Daarvandaan sloeg hij de absurde scène gade die zich in het atelier afspeelde, op het moment dat de agenten het grote vertrek hadden betreden.

Op een groene canapé deed zojuist een gespierde Hindenburg zijn best op een naakte vrouw, die in de verte aan Mata Hari deed denken. Een eenvoudige soldaat in uniform met een punthelm stond ernaast. Het was niet helemaal duidelijk of hij de volgende zou zijn die het genoeg zou smaken met Mata Hari plezier te maken of dat hij zijn veldmaarschalk nog seksueel van dienst zou moeten zijn. De overige acteurs, van wie de helft naakt was, sloegen de met meerdere schijnwerpers uitgelichte scène gade en waren druk met elkaar in gesprek. Een man met een geitensik hurkte achter een fototoestel en gaf aanwijzingen aan de veldmaarschalk.

‘Draai Sonja’s kont een beetje meer naar me toe... Nog een beetje... Ja, zo is het goed. Stilhouden, en... ja!’

En weer had hij een opname in zijn kastje. Prachtig. Allemaal bewijsmateriaal. Het was niemand uit de illustere kring opgevallen dat zeker een dozijn gewapende agenten het atelier was binnengekomen. De jonge agenten van de oproerpolitie rekten hun halzen om maar

genoeg te kunnen zien en schoven verder het vertrek in. Er klonk gerammel toen een schijnwerper in de drukte naar beneden viel.

De gesprekken verstomden. Alle gezichten draaiden in de richting van de deur, en op hetzelfde moment bevroren hun gelaatstrekken. Alleen Hindenburg en Mata Hari lieten zich niet van de wijs brengen.

‘Politie! Dit is een inval!’ riep Wolter het vertrek in. ‘Iedereen komt mee naar het hoofdbureau van politie! Verzet is zinloos. Jullie kunnen beter alles laten zitten waar het zit! Vooral als het op een wapen mocht lijken!’

Nu keken ook Hindenburg en Mata Hari op. Niemand kwam op het idee om zich te verdedigen. Sommigen staken hun handen in de lucht, anderen bedekten als in een reflex hun geslachtsdelen. De vier vrouwen in het atelier waren niet of nauwelijks gekleed. De vrouwelijke ambtenaren wierpen wollen dekens over hun naaktheid en toen kwamen de agenten in uniform in actie. De eerste handboeien klikten. König kletste nog wat over erotiek en over de vrijheid van de kunst, maar verstomde toen Wolter hem toesnauwde. En toen waren de hoogwaardigheidsbekleders aan de beurt. Bismarck – klik. Fridericus Rex – klik. De oude Frits had daadwerkelijk tranen in zijn ogen op het moment dat men hem in de boeien sloeg. Ze werden een voor een in de boeien geslagen. Hindenburg en Mata Hari moesten van de canapé gehaald worden. De jongens van de oproerpolitie hadden het eenvoudig. En ze hadden er lol in.

Rath had genoeg gezien en ging terug het trappenhuis in. Er bestond geen gevaar meer dat iemand ontkwam. Hij stond aan de reling en keek de diepte in. Zijn hoed had hij afgenomen, zijn handen speelden met het grijze vilt. Als ze hier klaar zouden zijn, zouden de ondervragingen op het hoofdbureau van politie nog moeten worden afgenomen. Veel werk om slechts een paar ratten te vangen, die hun geld verdienden met het fotograferen van neukende mensen en die daarmee nationale gevoelens kwetsten. Degenen die de touwtjes in handen hadden en het echte grote geld verdienden, zouden ze

toch niet te pakken krijgen. In plaats daarvan zouden er weer een paar arme stakkers achter de tralies belanden. Lanke had succes en kon deze prestatie aan de hoofdcommissaris van politie presenteren, maar veranderen zou er helemaal niets. Rath moest heel veel moeite doen om er het nut van in te zien. Hij keurde pornografie niet goed, dat niet, maar hij kon zich er ook niet echt druk om maken. Zo was de wereld nu eenmaal sinds die uit elkaar gevallen was. In 1919 had de revolutie alle morele waarden overhoopgegooid en in 1923 de inflatie alle materiële waarden. Waren er geen belangrijkere zaken waar de politie zich mee bezig zou moeten houden? De rust en de orde bewaren bijvoorbeeld, en ervoor zorgen dat men elkaar niet straffeloos dood kon slaan? Bij de moordbrigade had hij geweten waarom hij voor de politie werkte. Maar bij de zedenpolitie? Wie maakte zich nu druk om een paar pornografische foto's meer of minder? Misschien de zelfbenoemde moraalridders, die in de republiek ook hun plek gevonden hadden, maar daar hoorde hij niet bij.

Het geluid van het doortrekken van een wc haalde hem uit zijn gepeins. Halverwege de trap ging er een deur open. Een slanke man was net van plan zijn bretels over zijn onderhemd te trekken en was verrast toen hij Rath boven zich zag staan. De inspecteur herkende het gezicht. Het was een gezicht dat er ook nog wel bij kon. Die puntsnor, die strenge ogen, die nu eerder verrast leken te kijken. De nep-Wilhelm had geen twee seconden nodig om de situatie te doorzien. Met één sprong was hij over de balustrade heen en bijna een halve etage naar beneden gesprongen. In een staccato ritme denderden zijn voetstappen de trap af.

Rath rende achter hem aan. Instinctief. Hij was smeris, hij joeg op misdadigers. En momenteel op iemand wiens misdaad het was dat hij op een afgedankte keizer leek en zich tijdens het neuken liet fotograferen. Hij had geen tijd om collega's te waarschuwen. In het trappenhuis was het zo donker dat hij de treden nauwelijks kon zien. Hij struikelde meer dan dat hij rende. Eindelijk bereikte hij de benedenverdieping. Het daglicht verblindde hem. Bijna was hij

over de agent van de oproerpolitie gevallen, die beteuterd opstond.

‘Waar is-ie?’ vroeg Rath, en de jonge agent, die vijf minuten geleden nog grapjes over de copulerende keizer had gemaakt, wees vol wroeging naar de Hermannstraße.

‘Ik achtervolg de voortvluchtige. Maak er melding van!’ brulde Rath. Daarna haastte hij zich door de poort de Hermannstraße op. Het was opgehouden met regenen, maar het asfalt glansde nog nat en zwart. Voor het huis stond de Groene Mina, die de oogst van haar razzia in ontvangst zou nemen en die naar de Alex zou brengen. En waar was Wilhelm? Rath keek om zich heen. Overal langs de straat, half op de stoep en half op de rijweg, lagen bouwmaterialen. Balken, stalen dragers en stalen buizen, waar zich voetgangers en auto’s langs wrongen en die er lagen ten behoeve van de aanleg van de metro onder de Hermannstraße. De chauffeur van de gevangenen transportwagen was intussen uitgestapt en wenkte de inspecteur. Rath klom vloekend over een stapel planken heen, waarna hij de pornokeizer in het oog kreeg: hij liep gebogen met hangende bretels op de Hermannstraße richting Hermannplatz.

‘Halt, blijf staan! Politie!’ riep Rath. Zijn kreet had de uitwerking van een startschot op Wilhelm de Tweede. De man kwam overeind en sprintte weg, dwars over de rijweg naar de stoep toe, waar hij zich wild langs enkele passanten wong.

‘Houd die man,’ riep Rath. ‘Politie!’ Niemand reageerde.

‘Bespaar je de moeite,’ hoorde hij een bekende stem achter zich zeggen. ‘De mensen hier helpen een smeris niet.’ Wolter gaf hem een schouderklopje. ‘Rennen,’ zei de Oom en hij begon te sprinten. ‘Samen krijgen we die rat wel te pakken!’

Rath keek ervan op hoe snel de zwaargebouwde Wolter ondanks zijn lichaamsgewicht de licht aflopende Hermannstraße af rende. Hij kon hem slechts met moeite bijhouden. Vlak voor de Hermannplatz had hij de Oom weer ingehaald.

‘Zie je hem?’ hijgde Rath. Hij kreeg steken in zijn zij en moest zich aan een lantarenpaal vasthouden. Nu pas viel hem op dat hij

zijn hoed nog steeds in zijn hand hield en zette hem op. Wolter wees met een licht hoofdknikje naar de Hermannplatz. Daar verrees de gigantische kolos van het Karstadt-geraamte de hemel in. Het nieuwe warenhuis moest de degelijke Hermannplatz een zweem van New York geven. De opening was voor deze zomer gepland, maar nu waren er alleen maar een reusachtige bouwsteiger, die werd geflankeerd door goederenliften, en kranen te zien. De beide torens op het zuiden en noorden staken bijna zestig meter de hoogte in. En Wilhelm de Tweede rende richting de zuidelijke uithoek van het bouwterrein, dwars over de kruising heen, langs toeterende auto's. Bijna was hij onder de tram van lijn 29 gelopen, die net de Hermannstraße in wilde, maar op het nippertje kruiste hij met een ferme duik de trambaan van het knarsende monster en was hij uit het blikveld van de twee agenten verdwenen. Ze moesten wachten tot de tram langsgelost was. En toen was er niets meer van de man te zien. Ze staken de kruising over en hielden het plein in de gaten.

'De metro is hij in ieder geval niet in,' zei Wolter. 'Zo veel tijd had-ie niet.'

'Maar *daar* had hij wel tijd voor,' zei Rath en hij wees op de schutting rond het bouwterrein. Een met aanplakbiljetten behangen houten schutting van zeker twee meter hoogte scheidde het hele bouwterrein van het warenhuis van de mensenmassa op de Hermannplatz.

De Oom knikte. Ze naderden het bouwterrein en zochten met hun ogen naar de plek waar de man over de schutting kon zijn geklommen. *Maak gebruik van je recht! Ga op 1 mei demonstreren!* had iemand met rode verf dwars over de schutting van het bouwterrein gekwast en op die manier meerdere reclameaffiches in de vernieling geholpen.

Daar! Die affiche!

Rath keek Wolter aan. Hij moest het tegelijk met hem ontdekken hebben. Ze liepen naar de Sinalco-reclame en onderzochten die van dichtbij. Boven de s en de c was het papier gescheurd. Viezigheid

van schoenen. Verder geen beschadigingen. Klimsporen.

Wolter ondersteunde Rath, die zich aan het glibberige natte hout omhoogtrok en over de lattenwand keek. En ja hoor, daar zag hij hem! Wilhelm de Tweede liep in richting van de Urbanstraße en had het aan de overkant liggende einde van het bouwterrein bijna bereikt. Een flink eind, de gevel van het warenhuis nam de gehele lengte van de Hermannplatz in beslag, zeker zo'n driehonderd meter.

'Hij wil naar de Urbanstraße! Hou hem tegen!' riep hij tegen de Oom. Hij sprong over het hek en zette de achtervolging weer voort. Als Bruno hem de weg zou afsnijden, dan zouden ze hem te pakken krijgen. Maar Wilhelm de Tweede had hem opgemerkt, zijn blik werd zienderogen gejaagder. De valse keizer was nu ter hoogte van de noordelijke toren, liep langs de goederenlift, die de toren flankeerde, direct naar het hek langs de Urbanstraße. Straks zat hij in de val! Maar de man bleef staan. Hij keerde om en verdween achter de stalen steiger van de lift. En toen zag Rath hem langs de stalen stutten naar boven klimmen, behendig als een rat. Die gaf het niet zo snel op. Rath dacht niet lang na, hij moest erachteraan.

Langs dezelfde route gaan was onmogelijk, de pornokeizer moest haast wel geveltoerist of acrobaat zijn. Of allebei. Het was bepaald niet iets voor een agent zonder enige circuservaring. Rath koos voor de steiger en hees zichzelf op de eerste de beste ladder. Voorzichtig, etage voor etage ging hij naar boven, er steeds voor zorgend de snel klimmende rat niet uit het oog te verliezen. Vandaag was het zondag, het reusachtige bouwterrein lag er verlaten bij. Slechts twee mensen bewogen zich in de chaos van staal en hout. En toen waren er verder geen trappen meer. Op de zevende etage stopte de steiger, hoger was het hoofdgebouw niet. De goederenlift stond echter bij de noordelijke toren, die op een afgebroken wolkenkrabber leek en waarvan de steiger nog een paar etages hoger ging. Wilhelm was verder geklommen. Wilde hij tot aan de top van de toren gaan? Het leek er bijna op. Rath kreunde. Als hij maar niet naar beneden keek, herhaalde hij steeds maar in zichzelf. Niet naar beneden kijken!

Boven in de liftstutten klauterde de keizer. Op zestig meter hoogte. Rath probeerde er niet aan te denken en keek recht voor zich uit. Hij moest een paar meter over wankele dikke planken lopen om de noordelijke toren te bereiken. Nog een steiger, nog meer ladders, en het klimmen ging maar door. De keizer zag hij nu niet meer. Het maakte allemaal niet meer uit, gewoon verder naar boven, ze zouden hem wel krijgen. En op dat moment had hij het einde van de steiger bereikt. Rath was helemaal buiten adem en leunde met zijn hoofd tegen een koele ijzeren staaf.

Hijgend keek hij om. Waar was die vent? Niets te zien. Kon de smeerlap zich niet gewoon overgeven? Hij moest toch inzien dat het allemaal tevergeefs was!

Hij voelde hoe zijn handen krampachtig de ijzeren staaf vasthielden toen hij naar beneden keek. Waarom had de diepte toch zo'n magische aantrekkingskracht op hem als die hem tegelijkertijd zo erg in paniek kon brengen? Op de Hermannplatz krioelden ontstellend kleine figuurtjes, speelgoedauto's rolden kriskras door elkaar. Zijn knieën knikten. Over de daken heen kon hij naar Kreuzberg kijken, naar de grote hal van station Görlitzer Bahnhof, die midden tussen een zee van huizen stond, en in de verte zag hij de schoorstenen van energiecentrale Klingenberg, met op de achtergrond een grijze hemel.

Hij dwong zichzelf om achterom naar de steiger te kijken. Waar was de valse keizer? Weer op weg naar beneden? Ook goed, daar zou Bruno hem opwachten. Maar als de keizer hierboven nog balanceerde, zou het zijn taak zijn om de rat te vangen, de taak van Gereon Rath. Hoogtevrees of niet. Hij probeerde te luisteren, maar het geluid van de wind was ondraaglijk hard. Voorzichtig klauterde hij een etage naar beneden, hier was tenminste iets minder wind.

En plotseling stond Wilhelm de Tweede voor zijn neus.

De man leek evenzeer geschrokken als de inspecteur. Zijn ogen stonden wijd open, de helft van zijn valse snor had hij op zijn wilde vlucht verloren.

‘Donder op, klotesmeris,’ riep hij. Zijn stem klonk zenuwachtig en schel. Allesbehalve majestueus. Zijn ogen hadden iets waanzinnigs, een indruk die door de uitgelopen theaterschmink nog meer onderstreept werd.

Cocaïne, dacht Rath meteen, die heeft gesnoven, die heeft daarnet op de wc zijn neus gepoederd. Dat kan nog gezellig worden.

‘Tjongejonge,’ zei hij en hij probeerde zo rustig mogelijk te klinken, ‘begrijp dan toch dat het zinloos is. Je had ons allebei het geklauter kunnen besparen, bespaar ons tenminste andere ongemakken.’

‘Jou zal ik zeker geen ongemakken besparen,’ verzekerde de man hem. Plotseling hield hij iets in zijn hand dat metaalachtig glansde. Geweldig, dacht Rath, een cocaïneverslaafde met een pistool.

‘Je kunt dat ding maar beter weer wegstoppen,’ raadde hij hem aan. ‘Je kunt het ook aan mij geven. En dan beloof ik je dat ik geen pistool in je hand gezien heb. Ook niet dat je er een ambtenaar mee bedreigd hebt.’

‘Ken je nog meer sprookjes, klootzak?’

‘Belediging van een ambtenaar in functie kan ik ook vergeten.’

‘En as ik ’n gat in je hoofd schiet, kun je dat zeker ook vergeten?’

‘Ik wil alleen maar op een redelijke manier met je praten.’

Het wapen in Wilhelms hand trilde enigszins. Rath zag dat het er een van een klein kaliber moest zijn, maar ze stonden niet ver van elkaar vandaan, voor moord op een agent zou het, als het erop aankwam, heus wel voldoende zijn.

‘Je wil me alleen maar suf lullen rotsmeris! Tot je maat je komt helpen!’

De cocaïneverslaafde wist niet hoe dicht hij in de buurt van de waarheid zat: Rath zag hoe Wolter achter de man langzaam de dikke balken op klom.

‘Mijn maat wacht beneden op je,’ zei hij. ‘Je kunt echt niet langs hem heen, ook niet als je me neerschiet. Die heeft namelijk ook een pistool, maar een wat grotere dan dat speelgoedding van jou.’

‘Zal ik ’s laten zien wat dat speelgoedding allemaal kan?’

De man hief het pistool, maar tegelijkertijd had Wolter hem van achteren te pakken. Met beide handen hield hij de rechterarm van de cocaïneverslaafde omklemt. Die met het pistool. Wolter probeerde het wapen te pakken te krijgen en reikte er met zijn hand naar. Juist toen hij het te pakken kreeg...

Er klonk een schot.

Rath hoorde het fluitende projectiel vlak langs zijn oor gaan. Hout versplinterde. Instinctief dook hij in elkaar.

De nepkeizer keek ontsteld en vergat voor een ogenblik zich te verzetten. Wolter nam zijn kans waar en sloeg de hand waarin hij het pistool hield met geweld tegen een stalen balk aan. Een schreeuw van pijn, het wapen viel met veel kabaal op de dikke houten balken. De Oom ramde met zijn rechtervuist in de maag van de nepkeizer. De man klapte ogenblikkelijk in elkaar, maar de zwaargebouwde agent liet er toch nog een uithaal met zijn linkervuist op volgen, die de keizer ten slotte helemaal tegen de planken wierp. Wolter trapte de bewusteloze nog eens in zijn zij en hijgde.

‘Wat een klootzak!’

Hij ketende de man met handboeien vast aan de steiger en pakte diens pistool.

‘Dat was op het nippertje, Gereon,’ zei hij. ‘Je had je wapen moeten trekken.’

‘Ik had allebei mijn handen nodig om te kunnen klimmen.’

Rath wist dat de Oom gelijk had: het was een illusie om te geloven dat je het werk bij de zedenpolitie helemaal zonder vuurwapen aan zou kunnen. Politie was nu eenmaal politie.

‘Dank je, collega,’ bracht hij ten slotte uit. Toen viel hem op dat Wolter niet inging op wat hij had gezegd.

‘Dat heet dank je, partner,’ corrigeerde Wolter hem en hij klopte hem op zijn schouder. De hoofdinspecteur pakte zijn zakmes, klapte het open en bewerkte daarmee de grote dwarsbalk achter Rath. Na een tijdje had hij de kogel uit het hout gepulkt. Hij pakte hem en ging naar de cocaïneverslaafde, die weer bijgekomen was en zijn

handboeien probeerde los te krijgen. Wolter gaf hem zo'n harde draai om zijn oren dat hij er een bloedneus aan overhield. Geschrokken keek de man de politieagent aan, die direct voor hem op de dikke houten balken hurkte en het projectiel voor zijn neus hield.

'Je zou me dankbaar moeten zijn, grote klootzak,' zei Wolter.

De grote klootzak spuugde bloed.

'Weet je waarom?'

Hefstig knipperende ogen.

'Ik heb je ervoor behoed dat je als politimoordenaar veroordeeld wordt.'

Bloedspuwen.

'Maar een poging tot moord op een politieagent heb je nog steeds op je conductestaat staan. Weet je wat we met zulke mensen doen?'

Hoofdschudden.

'Dat weet je niet? Dan moet je maar eens goed naar me luisteren: je wordt naar Plötzensee gebracht en daar zorgen wij ervoor dat je bij de grote jongens terecht komt. En we vertellen hun dan dat je zo'n godvergeten onderbroekenvreter bent. Weet je wel wat voor dingen die lui in Plötzensee allemaal met kinderneukers uithalen? Geen enkele bewaker is zo dom om zich daarmee te bemoeien. Ik ken mensen die nog liever op het schavot gestorven zouden zijn. Die hadden er veel voor overgehad als ze raak zouden hebben geschoten toen ze op een politieagent mikten.'

Een blik van ontsteltenis.

Wolter keek Rath aan.

'Wat moeten we in hemelsnaam met deze klootzak beginnen?' vroeg hij.

Rath haalde zijn schouders op. De Oom richtte zich weer tot de cocaïneverslaafde.

'Weet je eigenlijk wel dat we de enige vrienden zijn die je op deze trieste wereld nog over hebt?' Hij draaide het projectiel tussen zijn vingers. 'Dit is bewijsmateriaal. Met deze kogel heb je op mijn partner geschoten. En hem bijna geraakt.'

Hij stopte de kogel in zijn jaszak.

‘Maar misschien werd deze kogel wel nooit gelost.’

Wolter wachtte tot de man zijn woorden verwerkt had. Toen nam hij het pistool, pakte de loop en liet het met zijn vingertoppen heen en weer gaan. Als een hypnotiseur in het variété, die een vrijwilliger uit het publiek hypnotiseert. De cocaïneogen probeerden het wapen te volgen.

‘Mooi modelletje. Klein, maar praktisch.’ Wolter floot tussen zijn tanden. ‘O, een Lignose! Eenhandig, is het niet? Kaliber 6.75. Met jouw vingerafdrukken erop. Daar is iedere rechter heel erg blij mee.’ Hij stopte het pistool in zijn zak.

‘Maar het hangt helemaal van jou af of een rechter het ooit te zien zal krijgen.’

Eindelijk kon de cocaïneverslaafde weer praten.

‘Wat wil je, smeris?’ hijgde hij. Zijn pupillen gingen rusteloos heen en weer. In zijn blik vermengden zich angst en hoop.

‘Ik wil duidelijk maken dat het jouw keuze is hoe rooskleurig je toekomst eruit zal komen te zien. Het is heel simpel. Let goed op, ik leg het maar één keer uit! Je bent met onmiddellijke ingang van mij en mijn partner.’ Wolter wees op Rath, die langzaam dichterbij gekomen was. ‘Als we je vragen gaan stellen, dan zorg je maar dat je antwoorden paraat hebt. Altijd. En daarbij maakt het niet uit op welk uur van de dag of de nacht we bij je op bezoek komen.’ Hij nam de man zijn handboeien af en trok hem omhoog. ‘Eens kijken of je het begrepen hebt. Als je het goed doet, dan hoef je niet eens mee naar het hoofdbureau van politie.’

‘Nou zeg, ik heb nog nooit iemand verklikt! Zoeken jullie je omkoopbare jongens maar ergens anders!’

‘Er is altijd een eerste keer. Dat zou iemand als jij toch moeten weten.’ Wolter kreeg bijna een charmante glimlach voor elkaar. Bijna.

‘Geloof me maar, je went eraan.’ En soms hebben we er zelfs wat voor over. Als we tevreden over je zijn.’

‘En als ik nou zeg: “jullie kunnen me wat”?’

‘Denk maar gewoon aan wat ik je over Plötzensee verteld heb! Dat maakt je keuze een stuk makkelijker.’

De natte, glanzende straten weerspiegelden nog steeds een witgrijze hemel; wolken, die zwaar waren van de regen, hingen boven de stad. De zwarte Ford A schoot met gesloten kap over de Kottbusser Damm. Wolter stuurde zijn wagen langs langzaam sukkelende zondagsrijders. Rath zat naast hem, helemaal in gedachten verzonken, terwijl de stad langs hem heen raasde. Op de Alex wachtte op dit moment het werk op hen waar het eigenlijk om draaide: verhoor, na verhoor, na verhoor. De leden van de bende stoofden gaar in hun cellen, nieuweling Jänicke had hen een uur geleden met de Groene Mina naar de Alex begeleid. In de politiecellen zouden ze König en zijn mensen nog een beetje murw proberen te maken, voordat het echte werk zou beginnen. Met dat wat de pornokeizer, die in het dagelijks leven naar de naam Frans luisterde, allemaal had verklapt, konden ze de bendeleden het vuur na aan de schenen leggen.

De nepkeizer had gekletst als een majoor. Ze hadden hem op de steiger nog uitgemolken, voordat ze hem lieten gaan. Rath had een indruk gekregen van de manier waarop Wolter zijn informanten rekruteerde. De gewelddadigheid van zijn collega had hem verbaasd. Zwijgend zaten ze naast elkaar. Het was Rath duidelijk dat de voorstelling op de steiger ook een les was geweest, een les voor de nieuweling uit de Rijnprovincie. Wolter bleek Rath's gedachten geraden te hebben.

‘Als je zo’n rat opsluit, zegt hij helemaal niets meer,’ zei hij. ‘Het is veel zinvoller om hem nu door Berlijn te laten lopen terwijl hij weet dat we hem elk ogenblik in de bak kunnen gooien. Als we hem op deze manier naar onze hand kunnen zetten, durft hij niet eens meer een scheet te laten zonder ons om toestemming te vragen. Ik kan je vertellen dat die vent ons een hoop werk zal besparen. Laten we maar hopen dat hij zijn verstand niet al te vroeg weg zal snuiven.’

Hij lachte en zocht in zijn jaszak. ‘Elke keer als hij hieraan denkt, zal hij het in zijn broek doen van angst.’

Wolter had de kogel eruit gevist. De kogel die Rath had moeten treffen.

‘Hier,’ zei hij en hij gaf hem aan Rath.

‘Wat moet ik ermee?’

‘Pak aan! Tenslotte wilde hij jóú ermee neerknallen.’

Wolter trapte op het gas nadat ze het spoorwegviaduct bij luchtspoorstation Kottbusser Tor gepasseerd waren. Op de Dresdner Straße was weinig verkeer.

‘We zijn partners,’ maakte de Oom duidelijk. ‘We delen nu zelfs een informant. Dat is iets tussen ons, het gaat verder niemand iets aan.’

Hij had gelijk. Ze hadden Krajewski laten lopen, dat ging in tegen elke dienstinstructie en tegen elke wet. Rath voelde zich er niet helemaal happy bij. Maar de collega's hadden het verhaal geloofd: de man was hun helaas ontglipt. Niemand had het hun kwalijk genomen toen ze zonder resultaat naar de Hermannstraße waren teruggekeerd. Hun collega's hadden de ontsnapping van de keizer op het bordje van de agent van de oproerpolitie geschoven, die Krajewski op zijn vlucht had neergeslagen. Het slechte geweten had de jongen zwijgzaam gemaakt. En dienstvaardig. Tijdens de doorzoeking van het atelier was hij heel grondig te werk gegaan, alsof hij zijn fout er weer goed mee kon maken. Rath en Wolter hadden toezicht gehouden op de werkzaamheden toen Jänicke allang met de bende onderweg was. Ze hadden grote hoeveelheden platen en afdrukken gevonden, meer dan voldoende voor de officier van justitie. En voldoende om König een beetje door de mangel te halen. Krajewski had hun op de bouwsteiger verkapt dat de fotograaf zijn getalenteerde groep ook een filmcarrière in het vooruitzicht had gesteld. Dat was niets bijzonders. Nadat pornografie de laatste jaren sterk toegenomen was, en nu er in steeds grotere omvang vieze blaadjes op straat of onder de toonbank verkocht werden, had ook

de onderkant van de Berlijnse filmindustrie de inkomsten gero-
ken, door zogenaamde voorlichtingsfilms aan te bieden. In achter-
afkamertjes en illegale nachtclubs werden ze aan insiders getoond.
Meestal in de betere buurten van het westelijke stadsdeel, want de
entreprijzen lagen ver boven die van een gewoon bioscoopbezoek.
Vaak namen de rijke heren meteen meerdere lolita's mee naar de
voorstelling, zodat ze dat wat ze op het doek zagen meteen in de
praktijk konden brengen. Zoiets kon iemand als König nooit in
z'n eentje voor elkaar krijgen, daarvoor had je mensen achter de
schermen nodig. In de filmindustrie, in de georganiseerde misdaad
van de stad, en ook in de betere kringen van het westen. Krajew-
ski kende geen namen, hoezeer ze er ook op hadden aandrongen.
Misschien wist hij werkelijk niets. Maar ze hadden tenminste wat
informatie waarmee ze König konden verrassen. Misschien zorgde
die zelfs voor een eerste aanzet om deze pornografiebende uit te
schakelen.

Rath onderzocht het projectiel dat Wolter hem gegeven had.
Nietszeggend, klein en glanzend. En toch had het hem zijn leven
kunnen kosten. Hij keek naar de Oom, die zojuist een dromende
fietser op de Oranienplatz uit de weg toeterde. Had de man met
het gezellige gezicht zijn leven gered? In ieder geval had hij hem uit
een gevaarlijke situatie bevrijd. Niets ter wereld gaf Gereon Rath
het recht om Bruno Wolter te bekritisieren. Hij had een paar voor-
schriften genegeerd, en wat dan nog? Misschien was het werkelijk zo:
in deze koude, grote stad ging het er anders aan toe dan in Keulen.
Daar kon hij maar beter aan wennen.

‘Als je het hier wilt maken, dan mag je niet bepaald zachtzinnig
zijn,’ meende Wolter. Rath verbaasde zich erover hoe treffend zijn
collega zijn zwijgen interpreteerde.

‘Het hier maken? Bij de zedenpolitie?’ vroeg hij.

‘Wat bedoel je daar nu mee? Het gaat toch niet slecht met ons!
We hebben professioneel met het nachtleven van de spannendste
stad ter wereld te maken. En van de beruchtste. Dat heeft toch iets.

Ik zou echt niet willen ruilen. Dat sommige collega's hun neus voor ons ophalen, daar wen je wel aan.'

Rath keek Wolter aan, die weer naar het verkeer voor zich staarde. 'Waarom werk je eigenlijk niet op afdeling A? Met jouw contacten en vaardigheden?'

'Bij de moordbrigade? Als die mijn vaardigheden, ervaring en contacten nodig hebben, dan moeten ze me maar vragen. Ik hoef niet zo nodig bij hen te werken.'

'Maar ze hebben een goede reputatie!'

'Natuurlijk. De mensen van Gennat, de lievelingetjes van de pers, de lievelingetjes van de betere kringen! Roof en moord, dat geeft meer erkenning dan viezigheid en vunzigheid.' Wolter keek hem aan, alsof hij zijn waarde taxeerde. 'Maar het is helemaal niet zo eenvoudig om daar binnen te komen, Gennats mensen worden zorgvuldig geselecteerd. Dan moet je wel een enorme klapper maken. Werkelijk een enorme klapper. Een neukende keizer is daar echt niet voldoende voor.' Hij lachte. 'Maar troost jezelf: wij mogen als gewone, sterfelijke inspecteurs soms ook wel eens in de engelenbak komen werken. Inspectie A leent regelmatig ambtenaren uit andere Inspecties. Dan mag je jezelf uitleven en moordbrigade spelen. Geloof me maar: zo spannend als het lijkt is een moordbrigade nou ook weer niet.'

'Dat ligt eraan.'

'Waarom?'

'Ik heb vroeger ook bij de moordbrigade gezeten. Ik verveelde me er in ieder geval niet.'

Tot nu toe had hij dat nog aan niemand in Berlijn verteld. Hoofdcommissaris van politie Zörgiebel was de enige die het personeelsdossier van Gereon Rath volledig kende. En Zörgiebel had zijn goede en oude vriend Engelbert Rath gegarandeerd dat hij zou zwijgen. Zelfs chef Recherche Lanke kende het ambtelijke verleden van zijn nieuwe ambtenaar niet eens tot in alle details. Wolter keek hem alleen maar even aan, trok zijn wenkbrauw even op en concentreerde zich weer op het verkeer.

‘En? Mis je de lijken?’ vroeg hij na een tijdje.

Rath moest slikken. Een bleek gezicht dook in zijn gedachten op, een bleek lichaam met in de borst een schotwond met bloedkorsten.

Hij keek zwijgend uit het raam. Wolter reed om het grote bouwterrein bij de Jannowitzbrücke heen, dat ook op zondag een verkeerschaos teweeg kon brengen, en nam de weg langs het Märkische Museum via de Waisenbrücke. Maar ook de Alexanderplatz was één groot bouwterrein. Zware door stoom aangedreven graafmachines zetten vaart achter de aanleg van de metro en hadden het plein bijna helemaal uitgehold. Het verkeer werd over dikke houten balken geleid, bouwhekken vormden nauwe stegen, waar massa's voetgangers doorheen schuifelden. Houten balken ondersteunden de stalen brug van de tram boven de Königstraße. Ze waren al bij Aischinger om de hoek toen ze toch nog in de val liepen. De Ford bleef achter een gele BVG-bus plakken, die de nauwe provisorische rijweg compleet blokkeerde. BERLIJN ROOKT JUNO zei de reclame. Wolter vloekte. Een jongen in zondagse kleren stond op de buitentrap die naar het bovendeck leidde en trok een lange neus naar hen.

De reusachtige baksteenbergrand van het hoofdbureau van politie was al te zien. De naam *Rode Burcht* droeg het gebouw niet zomaar. De grote hoektoren troonde als een burchttoren boven de Alexanderplatz uit. Rath had er eerst aan moeten wennen dat ook de ambtenaren het hoofdbureau bedoelden als ze het over de Burcht hadden.

‘Laat me hier maar even uitstappen, ik haal iets te eten voor ons,’ zei hij. ‘Te voet ben ik sneller in de Burcht dan jij met de auto.’

Hij hoefde niet lang in de rij te staan. Nog geen tien minuten later betrad hij het hoofdbureau van politie via de ingang aan de Dircksenstraße. Hier, aan de kant van de trambaan, had de recherche haar kantoren. Het regelmatige ruisen en ratelen van de treinen, die langs zijn raam rolden, trommelde zijn ritme dag na dag. Rath groette de agent bij de ingang met de papieren zakken van Aischinger in zijn rechterhand. Driemaal braadworst met mosterd. In zijn linkerhand de bak met aardappelsalade. Ze waren vaste klan-

ten. Bij Aischinger smaakte het beter dan in de kantine. Ze zouden eerst eens rustig gaan eten en zich daarna op de ondervragingen voorbereiden. Het zou nog wel even duren voordat ze de laatste kandidaat uit zijn cel zouden halen. De bende moest gaar stoven. Zijn maag knorde toen hij de trap op liep. Behalve twee koppen koffie, één lekker kopje thuis en vieze prut op het 220e district, had hij vandaag nog niets in zijn maag gekregen.

Op het moment dat hij vanuit het trappenhuis de grijs geschilderde gang betrad, bleef hij even in gedachten verzonken voor de glazen openslaande deur staan, waarop in grote, witte letters MOORDBRIGADE stond. Bruno's woorden drongen in zijn gedachten binnen: *Gennats mensen – lievelingetjes van de stad – zorgvuldig geselecteerd.* In de lange gang achter de glazen deur was zojuist een bureau deur opengegaan. Ook bij de moordbrigade moesten ze op zondag werken. Een jonge vrouw stond in de deuropening en riep nog iets het vertrek in, voordat ze zich omdraaide en de gang door kwam lopen. Rath keek door het glas in een smal gezicht. Een vastberaden gewelfde mond, donkere ogen onder het zwarte, moderne, kortgeknipte haar. Donkerrood kostuum. Onder haar rechterarm een map met dossiers geklemd. Haar stappen klakten snel en zelfverzekerd over de stenen vloer van de lange gang. Als ze een haar tegemoetkomende collega groette, toverde haar glimlach een kuiltje in haar linkerwang.

'Als je de weg maar niet kwijtraakt,' haalde een stem hem uit zijn gedagdream. Hij draaide zich om alsof iemand hem had betrappt en keek in een lachend gezicht. 'Je werkt nog altijd bij ons,' zei Wolter en hij tokkelde met de autosleutel tegen de deur.

De glazen deur ging open. De vrouw schonk ook de ambtenaren van Inspectie E in het voorbijgaan haar glimlach.

'Goedendag,' groette ze. Haar stem klonk lichter dan hij had verwacht.

Wolter tikte bij wijze van groet tegen zijn hoed, Rath hief nog eens de papieren zakken op. En voelde zich tegelijkertijd tamelijk dom en onbeholpen. De vrouw keek hem nieuwsgierig, bijna ge-

amuseerd aan. Zijn hand met de ritselende zakken liet hij zakken. Haar glimlach keerde nog een keer terug. Heel even maar, en hij wist niet of ze hem uit- of toelachte. En toen liep ze door. Het donkerrood verwijderde zich, verdween achter de volgende glazen deur en werd steeds kleiner. Hij keek haar nog steeds na. De Oom lachte en klopte hem op zijn schouder.

‘Kom, laten we nog wat gaan eten voordat het werk begint. Je bent helemaal overstuur. Wanneer heb je eigenlijk voor het laatst een vrouw gehad?’

‘Stel eens een simpeler vraag,’ merkte Rath op.

‘Geen wonder dat je je bij de zedenpolitie niet op je gemak voelt,’ reageerde Wolter, ‘als je als een monnik leeft. Ik zal je eens aan een paar meisjes voorstellen.’

‘Laat maar zitten.’ Rath had na zijn ervaringen met Doris even genoeg van vrouwen. Ze had hem, meteen toen de lastercampagne was losgebarsten, als een hete baksteen laten vallen. Dat was nog niet eens een halfjaar geleden...

‘Kom op zeg!’ Wolter gaf niet op. ‘Ik ken heel leuke meisjes! In ons beroep kom je nog eens ergens. Zoals gezegd: ik zou niet willen ruilen.’

‘Bij de moordbrigade schijnt het anders ook wel mee te vallen.’ Hij wees naar de glazen deur, nog steeds met de papieren zakken van Aischinger in zijn hand. ‘Kun je me vertellen wie dat daarnet was?’

‘Nog nooit gezien?’ Wolter nam de drie papieren zakken van hem over. ‘Charlotte Ritter, stenotypiste bij de moordenaars. En kom op nu! Het eten wordt koud.’

3

Niet alweer! Ze stuurden hem het dak op! De stem van Lanke. ‘Rath, neem jij het maar over, je bent inmiddels wel bekend met zoiets. En treuzel niet.’ Achter chef Recherche Lanke stond zwijgend directeur Recherche Engelbert Rath, en achter hem een leger geüniformeerden. De blik boven de witte snor van de directeur Recherchezaken was ijskoud, onderzoekend en vol verwijt. Hij kende deze blik wel. Het was de blik waarmee zijn vader al gekeken had toen de kleine Gereon voor de eerste keer slechte cijfers mee naar huis had gebracht. Het rode gezicht van Lanke oogde als een rode, sadistisch grijnzende tronie. ‘Vooruit Rath! Hoeveel onschuldigen moeten er nog sterven omdat jij te sloom bent? Als je denkt dat je je hier niet hoeft te bewegen, dan heb je je vergist!’

Rath keek omhoog naar het dak, dat steeds hoger werd en als het ware leek te groeien. Hoe moest hij daar ooit naar boven zien te komen? Toen hij weer om zich heen keek, waren alle leden van de mobiele eenheid verdwenen. In plaats daarvan stonden er vrouwen. Met kinderen.

En toen vielen de schoten. De vrouwen vielen met rijen tegelijk om. Als er een rij omver gemaaid was, stapte de volgende rij al naar voren. Zonder een woord te zeggen, als schapen die naar de slachtbank sjokten. De vrouwen stierven zonder ook maar een woord uit te brengen, de kinderen schreeuwden. Steeds meer kinderen. Hoe meer vrouwen er stierven, hoe meer kinderen er meeschreeuwden.

Nee! Rath spoedde zich naar boven en vergat daarbij zijn hoogtevrees. Plotseling bleek het huis omringd door een bouwsteiger; via

ladders moest hij nu verder klimmen. En toen zag hij de schutter. Die had daar een hele batterij geweren liggen. Kalm laadde hij ze weer, het ene geweer na het andere.

Toen Rath het bovenste platform had bereikt, draaide de man zich om. Hij kende dit gezicht. De schutter trok zijn hemd omhoog en toonde zijn bleke, witte borstkas. In het midden ervan prijkte een schotwond. Die bloedde al lang niet meer, het was een wond zoals die van de lijken bij de forensische geneeskunde. Klinisch schoon.

‘Hier! Kijk!’ sprak de schutter verwijtend, bijna huilerig, en wees naar het gat in zijn borst. ‘Ik zal het aan mijn vader vertellen!’ Hij pakte een van de geladen geweren.

Rath trok zijn dienstwapen.

‘Doe dat geweer naar beneden!’ riep hij, maar de ander richtte nu op hem. Langzaam en geconcentreerd alsof hij bij een schiettent stond.

‘Naar beneden met dat geweer! Ik schiet!’

De ander liet zich niet van de wijs brengen.

‘Je kunt me niet neerschieten, ik ben al dood,’ zei hij en hij knip-oogde. ‘Al vergeten?’

En toen sloegen bij Rath de stoppen door. Hij kon niet anders, hij moest schieten. Een enorme agressie zocht een uitweg en vond de hand waarmee hij gewoonlijk schoot. Steeds weer trok zijn wijsvinger aan de trekker, maar zijn pistool maakte alleen maar een klak-kend geluid. Klak, klak, klak deed het, terwijl de ander doodkalm mikte en zijn wijsvinger kromde. Langzaam, als in slow motion, trok hij de trekker naar achteren...

‘Nee!’

Zijn eigen geschreeuw haalde hem uit zijn slaap. Plotseling zat hij klaarwakker en rechtop in bed. Koud zweet stond op zijn voorhoofd, zijn hart ging tekeer. Het klakken ging maar door, ook nu nog. Het kwam uit de richting van het raam! Daar! Alweer! De wekker op het nachtkastje stond op halftwee. Rath kwam uit bed, trok zijn kamerjas aan en keek naar buiten. Op de stoep was niemand te zien. De

Nürnbergger StraÙe lag er verlaten bij, er viel geen mens te bekennen. De wind ruiste door de bomen. Op de vensterbank lagen drie, vier steentjes. Dus toch: iemand had geprobeerd hem wakker te maken. Hij maakte het raam open en leunde naar buiten.

Rath hoorde hoe de zware voordeur openging. Gevolgd door een korte, hoge kreet.

‘Huh, wat doet u hier midden in de nacht?’ vroeg een vrouwenstem. Toen zag hij hoe een jong meisje, misschien begin twintig, de straat op liep en in zijn gezichtsveld ging staan. Ze keek al lopend over haar schouder om en liep in de richting van de taxistandplaats. Weinert had dus weer bezoek van een dame gehad! Rath lachte fijntjes: als Elisabeth Behnke dat eens wist! De hospita zag er streng op toe dat haar huurders laat op de avond geen dames op bezoek hadden. En de vindingrijke Weinert had er bijna elke avond wel een te gast, zonder dat Behnke hem doorhad. Maar wie was Weinerts huidige vlam daarbeneden voor de huisdeur tegengekomen? Wie had haar zo de stuipen op het lijf gejaagd?

Nog terwijl hij nadacht hoorde hij de zware huisdeur in het slot vallen. Kort daarna trok iemand aan de deurbel. Op dit tijdstip klonk die zo luid als een kerkklok. Toen hoorde Rath hoe iemand op de deur beneden bonsde. Wie het ook mocht zijn, hij moest niet zo’n lawaai maken! Rath stapte uit zijn kamer de grote gang op. De deur naar de vertrekken van zijn hospita was dicht. Hij hoopte van harte dat mevrouw Behnke verder zou slapen tot hij het probleem zou hebben opgelost. Weinert liet zich ook niet zien. Waarschijnlijk vanwege zijn slechte geweten.

Toen werd er weer op de deur gebonsd.

‘*Kardakow,*’ riep een vreemde, donkere stem, die nauwelijks werd gedempt door de gesloten deur. ‘*Aleksej Iwanowitsch Kardakow! Atkroj dwer! Eta ja, Boris! Boris Sergejewitsch Karpenko!*’

Wie het ook mocht zijn, nu was het genoeg geweest! Het lawaai moest ophouden!

Hij trok de deur open en keek in de verbaasde blauwgroene ogen

van een haveloze gestalte. Warrig donkerblond haar hing in slierten over het voorhoofd van de man. Een mager gezicht, een ongeschoren kin. Zijn adem stonk naar alcohol.

‘Wat moet dat met dat lawaai?’ vroeg hij de man, die hem met glazige ogen aanstaarde. Hij kreeg geen antwoord. ‘U kunt beter naar bed gaan dan midden in de nacht zo op deuren tekeer te gaan.’

De man antwoordde iets in een taal die Rath niet verstond. Russisch, Pools? Hij kon het niet precies zeggen, maar hij was er zeker van dat de vreemdeling hem zojuist een vraag had gesteld. Wat was er aan de hand? Kon de man de weg naar huis niet meer vinden?

‘Wat zegt u?’ vroeg hij. ‘Spreekt u Duits?’

De vreemdeling herhaalde zijn vraag. Rath kon er alleen maar uit opmaken dat het om iemand ging die namens Alexej kwam. Het was zinloos, zo zouden ze niets bereiken.

‘Het spijt me, ik kan u niet helpen,’ verontschuldigde hij zich. ‘Gaat u maar naar huis, welterusten!’

Hij had nauwelijks de deur gesloten of het gebonk begon weer opnieuw.

‘Nu is het genoeg,’ maakte Rath zich kwaad en hij sleurde de deur weer open, ‘als u niet ogenblikkelijk verdwijnt, komt u werkelijk in de problemen!’

De man duwde hem opzij en stormde naar binnen. Een deur in de ruime gang stond open, het was de deur naar Rath's kamer. En precies daarheen wankelde de dronkaard. Rath ging er achteraan. De vreemdeling stond midden in de kamer en keek zoekend om zich heen. Wat een idioot! Waarschijnlijk denkt-ie nog dat-ie hier woont! Rath vatte de man in zijn kraag. Hij had gedacht met de dronkaard makkelijk spel te hebben, waardoor hij zich nu over diens kwaadheid verbaasde. Met een schreeuw draaide de vreemdeling zich om en duwde hem tegen de muur. Een sterke onderarm duwde tegen Rath's hals, het gezicht kwam dichterbij, zo dichtbij dat diens alcoholkegel nauwelijks te verdragen was.

‘*Gdje Aleksej? Schto s nim?*’ bracht de man uit, gevolgd door nog

een Babylonische stortvloed aan woorden. Rath ramde zijn knie in het onderlichaam van de man. De vreemdeling klapte in elkaar, maar richtte zich snel weer op. ‘*Yob twaju mat!*’ riep hij en hij stormde op Rath af, maar die ontweek hem behendig. De vreemdeling bonsde tegen de reusachtige klerenkast en sloeg een plank uit de in nieuwgotische stijl ontworpen zijmuur.

Nu was het genoeg! Rath pakte de man bij zijn kraag, draaide een arm op zijn rug en trok hem terug de gang in. De deur van de woning stond nog open, in het trappenhuis brandde geen licht. De dronkaard brulde onverstaanbare wartaal en probeerde zo goed en zo kwaad als dat ging zich uit zijn krachtige greep te bevrijden. Maar tevergeefs. Rath zette de man neer, liet hem los en verkocht hem een stevige trap. De man strompelde naar buiten, de duisternis in. Je kon hem in het trappenhuis tegen de tegenoverliggende deur van een woning aan horen knallen. Rath sloeg de deur dicht, deed hem op slot, en leunde er hijgend tegenaan. Eindelijk! Eindelijk was die idioot weg! In het trappenhuis hoorde hij nog een aantal steeds doffer wordende kreten. Toen sloeg de huisdeur dicht en was het stil.

‘Is hij weg?’

Verrast keek Rath op. Weduwe Behnke had een gehaakte stola over haar donkerblauwe nachthemd geworpen en stond in de opening van de deur, die van de gang naar de eetkamer en daarna naar haar privévertrekken leidde. De hospita was eind dertig en zo te zien eenzaam. Haar blik sprak boekdelen. En haar opmerkingen konden hele bibliotheken vervangen. Ze zag er best goed uit met haar jeugdige gezicht dat een wat naïeve uitdrukking had en de blonde krullen, waarin die paar zilveren haren nauwelijks opvielen, maar hij had haar avances door. Iets met zijn hospita beginnen? En daarbij, ook nog eens met iemand die hem verboden had dames te ontvangen? Nee, daarover hoefde hij niet eens te piekeren, dat zat er echt niet in. Zij kon wat hem betrof zo veel onopvallende verleidingspogingen ondernemen als ze zelf maar wilde. Toen ze uit de deur leunde liet ze hem een deel van haar voluptueuze décolleté zien. Hij zei niets,

knikte alleen maar. Hij hijgde nog steeds. Elisabeth Behnke vond de ademnood van haar huurder blijkbaar een prettig gehoor.

‘Kom, meneer Rath, ik zet thee voor ons. Met rum. Dat is goed tegen de schrik.’ Ze schudde met haar hoofd. ‘En ik denk nu ook dat dat gelazer met die Rus nu eindelijk eens een keer ophoudt.’

Deze laatste woorden maakten hem nieuwsgierig. Hij ging achter haar aan de keuken in. Het was ooit een eetkamer van de gegoede burgerij geweest, maar sinds Elisabeth Behnke moest onderverhuren, had ze van de vroegere keuken een badkamer voor haar mannelijke huurders laten maken en de keuken in de eetkamer ondergebracht.

‘Bedoelt u daarmee dat het in dit huis wel vaker voorkomt dat dronken Russen midden in de nacht andermans woning binnendringen en herrie komen schoppen?’ vroeg hij, nadat hij aan de grote eettafel was gaan zitten.

Ze keek hem aan en haalde haar schouders op.

‘In ieder geval heeft de vorige huurder wel vaker voor onrustige nachten gezorgd, dat kan ik u wel vertellen. In uw kamer wemelde het destijds soms van de Russen. En altijd dronken ze dan tot diep in de nacht en werden luidruchtig.’ Ze zette een waterketel op het gasfornuis. ‘Soms zou je kunnen denken dat er meer Russen dan Duitsers in deze stad zijn.’

‘Soms heb ik de indruk dat er sowieso te veel mensen in deze stad zijn,’ zei hij.

‘Vlak na de oorlog zijn ze gekomen,’ ging ze door, ‘zij, die de bolsjewisten het land uit gejaagd hadden. Je kon toen in de straten van Charlottenburg meer Russisch dan Duits horen spreken.’

‘Dat kun je nu in sommige bars op de Tauenziehn nog steeds.’

‘Dat is mogelijk, maar ik ga niet naar zulke etablissementen. God dank. U bent niet te benijden dat u vanwege uw beroep steeds met die poel van verderf te maken krijgt.’ Ze hanteerde luidruchtig de theepot, alsof ze tegen de poel van verderf aan moest rinkelen en zette twee kopjes op tafel. ‘O ja,’ ging ze door. ‘En dat terwijl de heer Kardakow zo’n nette indruk maakte toen hij hier drie jaar geleden kwam wonen.’

‘Wie?’

‘De vorige huurder. Meneer Kardakow was auteur moet u weten.’ De ketel begon te fluiten. Ze goot heet water in de kan. ‘Een rustige huurder, dacht ik. Maar wat een vergissing! Die nachtelijke excessen waren er keer op keer.’

‘En ik mag geen dames mee naar huis nemen.’

‘Hoe komt u daarbij! Ik heb het toch niet over damesvisite! Meneer Kardakow had altijd alleen maar heren te gast. Die praatten en praatten en dronken en dronken. Je had kunnen denken dat ze met praten en drinken geld zouden verdienen.’

‘En waarmee verdienden ze hun geld dan?’ Rath was nieuwsgierig geworden.

‘Ach, daar moet u maar niet naar vragen! Ik wil het eerlijk gezegd ook helemaal niet weten. Meneer Kardakow heeft wel altijd op tijd zijn huur betaald. Hoewel ik niet weet of hij ooit een boek gepubliceerd heeft. In ieder geval heeft hij er nooit een aan me laten zien.’ Ze klonk bijna een beetje gekrenkt. Rath kon zich voorstellen hoe de vorige huurder zichzelf tegen de opdringerigheid van zijn hospita had moeten beschermen.

‘Ik neem aan dat het bezoek van zo-even ook nog op rekening van de vorige huurder is afgelegd?’

‘Dat kan u zo wel aannemen, ja!’ Elisabeth Behnke schonk thee voor zichzelf en haar jongste huurder in.

‘Ik geloof dat de man Boris heette, zegt dit u iets?’

‘Geen idee. Hier zijn zoveel Russen in en uit gegaan.’

‘Die beste Boris heeft mijn klerenkast vernield. Misschien zou meneer Kardakow zo vriendelijk willen zijn om zich over de reparatie te ontfermen.’ Of het beste meteen een nieuwe kast kopen, dacht Rath. Het donkere monster in zijn kamer leek eerder op een biechtstoel dan op een kast.

‘Meneer Kardakow?’ Ze haalde een halfvolle fles rum uit de wandkast en schonk in. Royaal. ‘Als ik die ooit nog terugzie. Vorige maand is hij hals over kop vertrokken. Sindsdien heb ik hem niet meer

gezien. Hoewel hij me nog een maand huur verschuldigd is en de hele kelder nog met zijn troep vol staat. Ik heb hem al een paar keer op zijn nieuwe adres geschreven. Maar denkt u dat hij reageert?’

‘Hoe heet hij eigenlijk van zijn voornaam?’

Ze keek hem hoopvol aan. ‘Denkt u dat u iets kunt doen? Alexej heet hij. Alexej Iwanowitsch Kardakow.’

Rath knikte. Dat was de naam die Boris genoemd had.

‘Misschien krijgt hij wel meer respect als hij iets van de politie hoort,’ meende ze en gaf hem het kopje. ‘Laat het u smaken. Het is prima tegen de schrik. Hoewel u zoiets als agent natuurlijk vast wel gewend bent.’

Hij begreep niet precies wat ze hiermee bedoelde: was hij gewend aan de schrik of aan de alcohol? Waarschijnlijk bedoelde ze allebei, dacht hij, en hij dronk.

Poeh, zijn verhuurster was niet zuinig geweest met de rum! Een ogenblik kreeg hij het vermoeden dat ze hem misschien dronken wilde voeren, maar toen zag hij hoe ze zelf haar kopje bijna in één teug leegdronk.

‘Nog een?’

Hij dronk zijn kopje leeg en knikte. Op de een of andere manier had hij het gevoel dat een kleine alcoholische verdoving hem goed zou doen. In mindere mate door de zeldzame vreemdeling als door de droom die hem nog steeds niet losliet. Met wat rum in zijn bloed zou hij beter kunnen slapen.

‘Laat de thee maar zitten,’ zei hij en hij gaf haar zijn kopje.

Toen hij de volgende morgen wakker werd, stond de wekker op kwart voor negen. Rath ging met een ruk rechtop zitten en hield zijn hoofd vast, dat na de plotselinge inspanning hevig bonkte. Wat had hij in hemelsnaam gedronken? En vooral: hoeveel? Gelukkig lag hij in zijn eigen bed. Naakt. Met dichtgeplakte ogen keek hij om zich heen. Op de platenspeler draaide een plaat zinloze pirouettes en de luidspreker kraste zachtjes. Rath greep naar de telefoon op

het nachtkastje en raakte bijna in de war met de kabels. Het directe nummer van Wolter kon hij wel dromen. De Oom nam de telefoon op en Rath murmelde een verontschuldiging in de hoorn. Aan de andere kant hoorde hij een lach.

‘Je klinkt niet echt gezond, ouwe jongen. Zeker een beetje uit de band gesprongen!’

‘Sinds een week de eerste nacht die ik niet op de Hermannstraße moest zijn.’

Zes nachten had Rath in de duffe woning in Neukölln doorgebracht en het komen en gaan in het atelier van König geobserveerd. Niemand anders had deze dienst op zich willen nemen.

‘Klopt, je hebt wel een vrije dag verdient.’

Wolter stelde hem voor de overuren op te nemen die hij tijdens de observatieweek gemaakt had. ‘Ik zie je liever met een uitgeslapen hoofd,’ zei hij. ‘Blijf maar thuis vandaag.’

Rath vond het best. Hij hing op en wilde zich omdraaien en doorslapen, maar hij schrok van iets warmes dat hij plotseling onder de deken voelde.

Een arm!

Wat was er gisteren gebeurd? Had hij een vrouw meegenomen? Hij dacht met zijn bonkende hoofd na, maar kon zich niets herinneren. Toen schoot zijn droom hem weer te binnen, en de vreemde Rus, die zijn kast de vernieling in geholpen had. En toen had hij met zijn hospita theegedronken... en rum... en broederschap...

Nee toch!

Rath deed de deken opzij. Het laatste wat hij zich kon herinneren was het ogenblik waarop ze hem aangeboden had elkaar te tutoyeren, nadat ze de fles met rum leeggedronken hadden en met Danziger Goud Wodka begonnen waren. Ze hadden met elkaar gezoend, dat wist hij nog wel. Zo iets was nu eenmaal gebruikelijk als je erop dronk elkaar voortaan te tutoyeren. Maar hoelang en hoe? En daarna? Vragen die hij allemaal niet kon beantwoorden. Het enige antwoord was zijn hospita, die naast hem in bed lag en

zojuist haar weelderige lichaam de morgen in rekte. Ze knipperde eventjes de dag in en toen was ook zij klaarwakker. Ze trok de deken over haar boezem.

‘Goedemorgen,’ zei hij, en hij vermeed het sarcastisch te klinken. Zo goed en zo kwaad als dat ging.

‘Goedemorgen.’ Haar antwoord kwam zachtjes, bijna verlegen. Ze vond het tenminste zelf ook niet prettig, dacht hij.

‘Mijn god!’ Haar blik was op de wekker gevallen, die op negen uur stond. ‘Zo laat al! Ik had allang ontbijt klaar moeten maken! Weinert zal vast wel klagen!’

Ze maakte aanstalten om op te staan en maakte daarbij gebruik van de deken in plaats van kleding, tot ze merkte dat ze op deze manier Rath’s mannelijkheid blootlegde. Twijfelend tussen weer gaan zitten en opstaan bleef ze staan, maar toen er op de deur geklopt werd, lag Elisabeth Behnke snel weer in het bed van haar huurder en verstopte zich onder de dekens.

‘O, mijn god! Dat is Weinert!’ hoorde hij haar gedempt fluisteren.

Hoewel Rath geen ‘ja’ had geroepen of een ander woord gezegd had, ging langzaam de deur open, en inderdaad stak Berthold Weinert zijn nieuwsgierige hoofd de kamer in.

‘Goedemorgen, slaapmuts,’ zei hij en hij knipoogde samenzweerderig naar Rath. ‘Kun je me misschien een paar mark lenen? Behnke heeft zich vanochtend nog niet laten zien, anders had ik het wel aan haar gevraagd. Ze zal wel ziek zijn, want ze heeft niet eens ontbijt klaargemaakt. Maar ik moet nu naar de redactie en daar kan ik niet...’

‘Ga je gang.’

Rath wees naar zijn jasje, dat netjes op een klerenhanger hing. Zijn kamerjas daarentegen lag samen met zijn pyjama verformfaaid tussen het bed en de deur op de grond. Rath hoopte vurig dat Weinert het blauwe nachthemd van de hospita niet zou ontdekken, dat aan de andere kant van het bed lag.

‘Is je meisje weg?’ vroeg de journalist, terwijl hij in zijn binnen-

zak naar zijn beurs zocht, en hij knipoogde hem nog eens toe. Het gezicht van de samenzweerder begon op zijn zenuwen te werken. 'Kijk maar uit! Behnke let op als een waakhond! Ik stuur die van mij 's avonds altijd naar huis. Zeker is zeker. Maar bij jullie heeft het zo lang geduurd en dan ook nog muziek luisteren! Terwijl Behnke overdag al over je negergedoedel klaagt!' Hij keek om zich heen alsof Elisabeth Behnke elk ogenblik kon binnenstappen en ging fluisterend door: 'Je moet vooral tegen je meisje zeggen dat ze de volgende keer een beetje stiller moet zijn. Die heeft me er gegiecheld! En dat was nog niet alles...' Hij viste een briefje van tien mark uit de beurs. 'Niet dat ik het niet leuk vond, maar zorg dat Behnke zoiets nooit hoort!' Met een laatste knipoog ging hij de kamer uit.

Elisabeth Behnke bloosde, zag Rath, toen hij de deken wegtrok.

'Mijn god, hopelijk heeft die roddelaar niets door,' zei ze.

'Het leek er niet op,' antwoordde Rath. 'Hebt u werkelijk zoveel gegiecheld vannacht?'

'Hebben we er niet op gedronken dat we elkaar zouden gaan tutoyeren?' Ze klonk bijna een beetje beledigd.

'Precies, en we zijn er blijkbaar iets te ver mee gegaan.'

'We zijn volwassenen, meneer Rath! Ik bedoel: Gereon,' zei ze en ze klonk weer even streng als de hospita die hij kende. 'Ik ben het er helemaal mee eens als dat van de afgelopen nacht tussen ons blijft. Maar wat gebeurd is, is gebeurd. We hoeven toch niet te doen alsof we elkaar niet zouden kennen.'

'Sorry,' zei hij. Haar temperament beviel hem.

Hij merkte dat het hem opwond en hij trok de deken strakker om zich heen.

Ze stond op. Intussen kon ze er blijkbaar mee leven dat hij haar naakt zag en ze ondernam niets om haar naaktheid te verbergen. Haar weelderige rondingen versterkten zijn opwindning ook nog toen ze al onder het nachthemd waren verdwenen. Hij draaide zich om.

'Ik maak ontbijt klaar,' zei ze en ze liep de kamer uit. Goddank.

Hij lag nog een tijdje in bed en dacht na. Elisabeth Behnke was

bijna tien jaar ouder dan hij. Haar man was in 1917 aan de Aisne gesneuveld. Rath moest aan de vrouwen in de garnizoensstad denken; in de zomer van 1918, toen ze na hun basisopleiding op het oproepingsbevel wachtten om naar het front te gaan en aanvoelden dat misschien wel de laatste dagen van hun jonge levens waren aanbroken. Vers voer voor de kanonnen dat naar het front geleid zou worden. Hij herinnerde zich de roes van toen. Levenslust, die door doodsangst werd gevoed. Zwetende lichamen, die bijna wanhopig in bedden woelden. Alle vrouwen waren ouder geweest. Tien jaar en meer. En ze droegen bijna allemaal trouwringen. Hun mannen vochten nog aan het front of waren gesneuveld.

Rath was net achttien geworden, toen de Pruisen hem toch nog inlijfden. Het oproepingsbevel had voor hem op een terdoodveroordeling geleken. Hij had aan Anno moeten denken, hij wist immers niet dat dit het laatste jaar van de oorlog zou zijn en kon alleen maar bidden dat die waanzin spoedig zou ophouden. Zijn moeder had gehuild toen haar jongste in uniform op het perron stond en afscheid nam. Ze wilde niet nog een zoon verliezen. Haar oudste was tijdens de eerste dagen van de oorlog al gesneuveld. Anno, die alles goed deed, het eeuwige voorbeeld. Maar één ding wilde zijn kleine broer hem niet nadoen: Gereon wilde de oorlog wel overleven!

Met deze wens en met weinig hoop was hij bij het garnizoen gekomen. Het wanhopige wachten. Ze hadden zich gevoeld als gevangenen in een dodencel. En toen was de oorlog ineens over. Voordat het marsbevel kwam, voordat hij ook maar één schot op de vijand had moeten lossen. Het nieuws van de munitie in Kiel had hun snel bereikt. Er werden soldatenraden gevormd. Toen hem duidelijk werd dat niemand hem als deserteur op zou pakken, had hij zijn uniform gewoon uitgetrokken en was naar huis gegaan. Terug naar Keulen. Andere kameraden waren doorgedaan met oorlogjes spelen en trokken als vrijscharen door het land, of hadden tegen communisten en tegen de revolutie gevochten. Maar soldaat eerste klasse Gereon Rath had naar zijn vader geluisterd en was politieagent

geworden. Ze hadden hem weer een wapen gegeven. En het bureau waar Anno Rath voor de oorlog achter had gezeten.

Hij wuifde de herinneringen weg en keek uit het raam. Buiten scheen de zon, het leek de eerste voorjaarsdag te zijn die deze naam verdiende. Rath probeerde ondanks zijn kater toch weer heldere gedachten op te vatten. Plotseling stond hij op en liep naar de badkamer. Hij had dringend een douche nodig.

De frisse lucht had zijn kater pas helemaal kunnen verdrijven. Rath haalde diep adem en diepte het briefje op dat Behnke hem geschreven had. Luisenufer. Het nieuwe adres van Alexej Iwanowitsch Kardakow lag in Kreuzberg. De naam van de straat had de veranderingen die er in de loop der tijd hadden plaatsgevonden overleefd. Een paar jaar geleden stroomde hier nog het kanaal van Luisenstadt tussen Urbanhafen en Spree, nu speelden kinderen op de reusachtige zandvlakte die de stad boven een gedempte havenkom had aangelegd. Het lachen en het schreeuwen van de kinderen vulde de heldere lucht. Na de eindeloos lange winter leek het voorjaar eindelijk te willen komen. Rath haatte de Berlijnse winter sinds hij op een veel te koude dag in maart op het station in Potsdam uit de internationale trein was gestapt en de Potsdamer Platz hem met een sneeuwjacht en een verkeerschaos had ontvangen. De kou was tot in april in de straten blijven kleven. Nu liet de stad zich van haar prettigere kant zien. Eindelijk. Van het korte stukje te voet van luchtspoorstation Kottbusser Tor had hij genoten.

Zijn blik ging langs de voorgevels van de huizen. Een kroeg, een kapper, een melkboer. Hij had voor het huisnummer nog even op het briefje moeten kijken.

Het ontbijt met Elisabeth Behnke was minder erg geweest dan hij had gevreesd. Ze hadden het alleen maar over de relschoppende Rus gehad en met geen woord meer over alles gerept wat er daarna gebeurd was of wat er had kunnen gebeuren. Hij had haar beloofd met Kardakow te gaan praten. Vanwege de laatste huur, die hij niet

betaald had, vanwege de rotzooi in de kelder en vanwege de kapotte kast. En omdat hij naar een reden zocht om op zijn vrije dag de straat op te gaan.

Het huis direct naast de melkboer was het juiste adres. Op het luchtspoor op de Wassertorplatz ratelde een trein op het moment dat Rath de ingang van het huis in ging. Hij onderzocht de brievenbussen, maar hier was geen Russische naam bij. Zou de man zijn ondergedoken om zijn huur niet te hoeven betalen? Misschien had hij het naambordje gewoon nog niet vervangen. Rath ging terug naar het eerste huis. Toen hij er aankwam, ging juist de huisdeur open. Hij keek in een even verrast als wantrouwend gezicht.

‘Zoekt u iemand?’ De man was klein en mager. Zijn hoed maakte op zijn magere gezicht een veel te grote indruk. Hetzelfde gold voor de reusachtige snor. Op zijn revers zat een kleine stalen helm.

‘Dat kun je wel zeggen.’ Rath pakte zijn briefje en las voor: ‘Alexej Iwanowitsch Kardakow.’

‘Nooit van gehoord. Moet-ie hier wonen?’

‘Hij heeft tenminste dit adres achtergelaten.’

‘Dat hoeft niks te betekenen bij een Rus.’

‘Maar u woont in dit huis?’

‘Dat hoeft ik u natuurlijk niet te vertellen.’

‘Misschien toch wel: recherche!’ Rath wapperde met zijn identiteitskaart. Hij had besloten om ook op zijn vrije dag van de autoriteit in het kader van zijn ambt gebruik te maken.

‘Al goed, al goed!’ De man hief sussend zijn armen. ‘Wat wilt u weten?’

‘Is u afgelopen week iets opgevallen? Is hier iemand naartoe verhuisd?’

‘k Zou ’t niet weten.’

‘Misschien onder een andere naam.’

‘Nee, met de beste wil van de wereld niet. Wat heeft-ie dan uitgevreten?’

‘Alleen routine.’ Rath had er intussen spijt van dat hij zijn iden-

titeitskaart had laten zien. Het was eigenlijk illegaal. Hij moest van deze penetrant ruikende tijdgenoot, die hem blijkbaar niet helpen kon, zien af te komen voordat hij nog nieuwsgieriger werd. 'Hartelijk dank voor uw hulp.'

'Niets te danken. Tot uw dienst.'

Rath had zich al omgedraaid, toen de vreemde hem iets achterna riep.

'Ogenblikje, wachtmeester!'

Rath bleef staan.

'Misschien bent u wel vanwege die herrie hier.'

'Vanwege die herrie?'

'Nou, midden in de nacht heeft hier iemand als een gek op de deur staan bonken, zodat geen mens slapen kon. En daarna hebben er twee staan ruziën. Maar heel erg luid zeg ik u! Ik dacht op een gegeven moment dat ze elkaar zouden vermoorden!'

'En?'

'Het waren Russen. Honderd procent zeker. Misschien was hij er wel bij, diegene die u zoekt. Maar die woont hier niet. Zeken weten. Hier wonen alleen maar nette mensen.'

Rath tipte aan zijn hoed.

'Dank u.'

Merkwaardig, dacht hij, terwijl hij via de Skalitzer Straße terug naar het Kottbusser Tor liep. Hij bleek niet de enige te zijn wiens slaap verleden nacht door een Rus verstoord werd.